

В. О. ХРУЩ

доктор педагогічних наук, професор
кафедра педагогіки та соціального управління,
Національний університет "Львівська політехніка"

А.С. МАРТИН

магістрант кафедри педагогіки та соціального управління,
Національний університет "Львівська політехніка"

ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

В даний час дистанційне навчання з його опорою на сучасні інформаційні та комунікаційні технології (ІКТ) дозволяє підвищувати рівень варіативності і інтерактивності освітнього процесу, забезпечувати адекватне оновлення змісту освіти у відповідь на вимоги суспільства. У науково-педагогічній літературі дистанційне навчання розглядається як цілеспрямований інтерактивний процес взаємодії педагога і учня між собою засобами навчання, індеферентний до їх існування у часі і просторі і реалізований у спеціальній дидактичній системі.

Необхідність організації педагогічного супроводу в процесі реалізації дистанційного навчання пов'язана із тим, що усі суб'єкти дистанційного навчання: учні, педагоги, розробники навчальних і методичних матеріалів, батьки тощо, які працюють (взаємодіють) у *Інтернеті*, нерідко стикаються із труднощами психолого-педагогічного порядку. У процесі дистанційного навчання спостерігається великий дефіцит соціально-емоційного контакту між суб'єктами процесу навчання. У сучасних умовах нові інформаційні технології сприяють збільшенню комунікативної активності при дистанційному навчанні, але при цьому страждає якісна сторона взаємодії між учнями і викладачем, а також між самими учнями всередині навчальної групи. Розробка і реалізація особистісних механізмів компенсації соціально-емоційної незадоволеності процесом взаємодії у системі «викладач – учень» і «учень – учень» можуть суттєво підвищити результативність дистанційного навчання.

Під педагогічним супроводом будемо розуміти усвідомлений системний процес взаємодії суб'єктів дистанційного навчання в умовах інформаційно-освітнього середовища, спрямований на надання психолого-педагогічної допомоги суб'єктам процесу дистанційного навчання (методисту, авторів навчального курсу, мережевим педагогам і мережевому учневі) в його конструванні і реалізації. Педагогічний супровід дистанційного навчання передбачає уміння педагога бути поруч, слідувати за студентом, супроводжуючи його у індивідуальному освітньому маршруті, тим самим створюючи необхідні умови для збереження і зміцнення здоров'я майбутнього фахівця. Таким чином, під педагогічним супроводом дистанційного навчання ми розуміємо сукупність взаємопов'язаних дій викладача, які реалізуються у різноманітних формах і прийомах і забезпечують кваліфіковану допомогу, сприяння студентів впродовж усього навчального процесу [2].

Зарубіжні (Мур М.Г., Макінтош У., Блек Л., Полат Е.С.) і вітчизняні учені (Бухаркіна М.Ю., Моїсеєва М.В., Толстова О.С.) відзначають, що в умовах дистанційного навчання студенти стикаються із певними перешкодами, які призводять до виникнення стресових і психологічних навантажень в процесі навчання, що вимагають від учнів величезних інтелектуальних зусиль, високого емоційного напруження, особливо під час контролю засвоєння знань. В цілому це обумовлено специфікою самого дистанційного навчання: зросла частка самостійної роботи, широке застосування інформаційних комунікаційних технологій, особливості спілкування на відстані та інше.

Серед проблем, які виникають в ході взаємодії у суб'єктів процесу навчання, можна виділити дві їх категорії: проблеми, загальні для усіх категорій суб'єктів дистанційного навчання, і проблеми, характерні для окремих категорій суб'єктів процесу навчання.

Основною психологічною проблемою дистанційного навчання на сьогоднішній день є відсутність безпосереднього контакту між суб'єктами навчання: викладачем і учнями, а також між самими учнями. До числа основних обмежень у системі дистанційного навчання відносяться:

відсутність невербальних компонентів комунікації; незвичну форму спілкування і швидкість обміну повідомленнями; емоційне збіднення контактів і деякі інші особливості. Опосередковане інформаційно-освітнім середовищем спілкування негативно впливає на результати навчання у дистанційному режимі.

Ще однією проблемою дистанційного навчання є збільшення часу між завданням і відповіддю в процесі організації діалогу, а також обмеженням коштів у його організації. Діалог у системі дистанційного навчання має пролонгований характер: репліки діалогу відстають одна від одної у часі, відсутня безпосередня (миттєва) реакція співрозмовників на репліки діалогу. Учасники спілкування обмежені тільки вербальними засобами, вони позбавлені можливості використовувати інші засоби комунікації (жести, міміку, інтонацію) і тому змушені використовувати графічні символи («смайлики», знаки пунктуації, виділення прописними літерами тощо). Однак слід зауважити, що у спілкуванні в процесі дистанційного навчання у зв'язку із цим прослідковується і позитивна площина: відтермінованість відповіді дає можливість обміркувати репліку, впоратися із емоціями, відредувати стиль і тощо, а відсутність візуального контакту дає можливість приховати невдоволення (нахмурені брови і т.п.) і тим самим дати можливість співрозмовникові, непевному в своїх силах, відповісти на запитання або виконати завдання до кінця.

Особливою проблемою дистанційного навчання є знання і дотримання норм мережевого етикету, що суттєво впливає на створення ситуації психологічного комфорту у навчальному середовищі. Усі учасники дистанційного навчання повинні постійно пам'ятати про заповіді мережевого етикету, щоб випадковим або необдуманим словом не образити «співрозмовника». Особливо важливим це є в умовах спілкування мережевих педагога і учнів, коли перший повинен підтримати інтерес до нового навіть за умови відсутності помітного просування у навчанні. Доброзичливі коментарі педагога до виконання завдання, які відображають його природне бажання допомогти учневі впоратися із труднощами, його спонукання до коректного вираження учнями своєї позиції в дискусії в чималій мірі допоможуть підвищити мотивацію і продуктивність навчання.

Слід зауважити, що для організації ефективної взаємодії у середовищі дистанційного навчання будь-якому члену віртуального колективу треба вміти: користуватися засобами ІКТ; спілкуватися у віртуальному середовищі; знаходити і обробляти інформацію; будувати ефективні взаємини у колективі, що є актуальним в умовах відсутності візуального контакту; сформованість умінь: входити в колектив, представлятися і демонструвати найкращі свої якості, користуючись тільки вербальними засобами; демонструвати зацікавленість в інших членах колективу, швидко виявляти стиль роботи інших членів команди і відповідно коригувати свій власний; залагоджувати розбіжності і конфліктні ситуації; продуктивно брати участь у вирішенні проблем.

Таким чином, аналізуючи діяльність суб'єктів дистанційного навчання, можна зробити висновок про те, що спільними проблемами взаємодії в середовищі дистанційного навчання є: труднощі з встановленням контактів між учасниками процесу навчання в умовах відсутності візуального контакту; дотримання норм і правил чинного в мережі *Інтернет* телекомунікаційного етикету; складності, пов'язані із виразом власних думок в умовах пролонгованого діалогу і обмеженості коштів на його організацію.

Крім зазначених вище проблем, характерними для усього процесу дистанційного навчання в цілому, учні в системі дистанційного навчання стикаються із такими проблемами: невмінням встановлювати контакт із іншими суб'єктами процесу навчання під час відсутності візуального контакту; поводитися на мережевій дискусії (мовчання, агресивна поведінка, невміння обстоювати свою думку, лаконічно і впевнено виступати та ін.); відсутність досвіду особистого спілкування із викладачем електронною поштою; недостатнє сприйняття змісту навчального курсу; нездатність самоорганізуватися і раціонально спланувати самостійну роботу з навчальними матеріалами тощо. Мережевий педагог стикається із великою кількістю труднощів, а саме у: організації діяльності мережевих суб'єктів; виборі стилю спілкування із окремими суб'єктами; визначенні індивідуальних особливостей учнів; у формуванні ефективних малих навчальних груп; у підвищенні мотивації навчання; у створенні сприятливого психологічного клімату при проведенні навчання.

Для того щоб вирішити наведені вище проблеми і успішно налагодити контакт із усіма учнями і плідно співпрацювати із ними впродовж всього терміну навчання, педагогові у системі дистанційного навчання необхідна інформація про індивідуальні особливості учнів.

У авторів і розробників дистанційних курсів також виникають проблеми, які полягають у: необхідності врахування індивідуальних вікових і психологічних особливостей учнів; у виборі оптимальних способів представлення інформації відповідно до специфіки навчального предмета і психологічних особливостей учнів певного віку; у виборі оптимальних засобів і форм контролю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андреев А.А. Определимся в понятиях // Высшее образование в России. – 1998. – № 4. – С. 44-48.
2. Денисова Т.Л. Педагогическое сопровождение дистанционного обучения студентов вуза // Вестник Бурятского государственного университета. – 2013. – №1. – С.173-177.